

SAVA ŠUMANOVIĆ

et les réalismes européens
entre deux guerres mondiales

САВА ШУМАНОВИЋ

и европски реализми
између два светска рата

 СПОМЕН
ЗБИРКА
ПАВЛА
БЕЉАНСКОГ

Галерија Матиче српске

S. Choumanovitch

S. Choumanovitch

ANS / ГОДИНА

CENTRE CULTUREL
DE SERBIE
КУЛТУРНИ
ЦЕНТАР СРБИЈЕ

Рецензент:
др Тијана Палковљевић Бугарски
музејски савешњик

Relecture scientifique :
dr Tijana Palkovljević Bugarski
conservatrice-conseillère

Аутор изложбе:
мр Милана Квас
виши културни

Commissaire d'exposition :
MA Milana Kvas
conservatrice en chef

Стручни сарадници:
др Снежана Мишић
музејски савешњик
Јасмина Јакшић Субић
виши културни
Ангелина Голић
културни

Équipe d'experts :
dr Snežana Mišić
conservatrice-conseillère
Jasmina Jakšić Subić
conservatrice en chef
Angelina Golić
conservatrice

SAVA ŠUMANOVIĆ **et les réalismes européens** **entre deux guerres mondiales**

САВА ШУМАНОВИЋ **и европски реализми** **између два светска рата**

СПОМЕН
ЗБИРКА
ПАВЛА
БЕЉАНСКОГ

Collection commémorative
de Pavle Beljanski
Спомен-збирка Павла Бељанског

Галерија Матице српске

Galerie de la Matica srpska
Галерија Матице српске

Novi Sad, 2023 / Нови Сад, 2023.

Le catalogue *Sava Šumanović et les réalismes européens entre deux guerres mondiales* a été publié pour accompagner l'exposition du même nom organisée au Centre culturel de Serbie à Paris, du 26 mai au 23 juin 2023 à l'occasion de la célébration de ses 50 années d'existence.

L'exposition et le catalogue sont basés sur le projet du même nom réalisé par la Collection commémorative de Pavle Beljanski, la Galerie de la Matica srpska et la Galerie de tableaux « Sava Šumanović » à Šid en 2022, dans le cadre du programme « Novi Sad – capitale européenne de la culture ».

Каталог *Сава Шумановић и европски реализми између два светска рата* објављен је поводом истоимене изложбе одржане у Културном центру Србије у Паризу од 26. маја до 23. јуна 2023. године, поводом прославе 50 година његовог постојања.

Изложба и каталог настали су на основу истоименог пројекта реализованог у Спомен-збирци Павла Бељанског, Галерији Матице српске и Галерији слика „Сава Шумановић“ у Шиду 2022. године, у оквиру програма „Нови Сад – Европска престоница културе“.

L'exposition au Centre culturel de Serbie à Paris et le catalogue l'accompagnant ont été réalisés grâce au soutien du ministère de la Culture de la République de Serbie.

Изложба у Културном центру Србије у Паризу и пратећи каталог реализовани су под покровитељством Министарства културе Републике Србије.

CONTENU / САДРЖАЈ

Маја Гојковић

6 • Реч унапред

Maја Goјković

8 • Mot d'introduction

Натали Бељански Поповић

10 • 50 година Културног центра Србије у Паризу

Natali Beljanski Popović

13 • Les 50 ans du Centre culturel de Serbie à Paris

Milana Kvas

17 • Sava Šumanović et les réalismes européens entre deux guerres

46 • Biographie de Sava Šumanović

49 • Catalogue d'œuvres / Каталог радова

Милана Квас

71 • Сава Шумановић и европски реализми између два светска рата

90 • Биографија Саве Шумановића

92 • Illustrations provenant d'autres institutions
Илустрације других институција

Реч унапред

Изложба „Сава Шумановић и европски реализми између два светска рата“, којом Министарство културе Републике Србије и Културни центар Србије у Паризу обележавају 50 година постојања ове значајне институције, јединствен је пресек величине талента и утицаја који су аутори из Србије остварили на светској уметничкој сцени. Међу њима, својом даровитошћу и аутентичном сликарском вештином, али и због своје трагичне судбине, Сава Шумановић заузима почасно место.

Организацијом ове изложбе још једном показујемо да је наша уметност интегрални део светске сцене и да је српска култура одувек била у динамичном односу и размени с другим културним просторима. На тај начин оплеменили смо и обогатили нашу културу, а свету дали оно најбоље што баштинимо. Представљање уметника, установа и организација из Србије на међународној сцени и размена садржаја, међу приоритетима су ресорног министарства, док је Културни центар Србије у Паризу изузетно важна карика културне дипломатије наше земље. Већ пола века, ова институција париској и француској публици приближава сва богатства и разноврсност српске културе, градећи мостове и спајајући наше културе и народе.

Није нимало случајно што овај вредан јубилеј прослављамо приказивањем управо дела Саве Шумановића. Између великог српског сликара и града који је одувек важио за светски центар уметности, дуже од једног ве-

ка, односно откада је први пут у њему излагао 1919. године, постоји узајамна повезаност и обострана љубав. Престоница Француске пружила је српском сликару теме и мотиве за неке од најзначајнијих дела његовог маестралног опуса. Истовремено, дружећи се и сарађујући са најутицајнијим уметницима тога доба, Сава Шумановић доносио је у своју отаџбину дух једног времена и преносио своје драгоцене импресије ствараоцима у нашој земљи. Захваљујући томе, његов утицај на српску уметност превазишао је оквире искључиво сликарског мајсторства по коме је најпознатији.

Верујем да ће ова изложба слика и цртежа Саве Шумановића француској јавности освежити сећање на једног од највећих уметника прве половине двадесетог века и уједно љубитељима уметности дати нови подстицај да проникну у саму срж његове генијалности. Овом приликом изражавам дубоку захвалност Галерији Матице српске и Спомен-збирци Павла Бељанског на томе што су овом драгоценом изложбом улепшали вредан јубилеј и заједно с Министарством културе Републике Србије и Културним центром Србије у Паризу допринели да нашу земљу и њену културу представимо у најбољем светлу.

Маја Гојковић
*и ошй председница Владе
и министар културе Републике Србије*

Mot d'introduction

Le ministère de la Culture de la République de Serbie et le Centre culturel de Serbie à Paris célèbrent les 50 ans de cette institution importante avec l'exposition « Sava Šumanović et les réalismes européens entre deux guerres mondiales », un aperçu unique dans la dimension du talent et de l'influence que les auteurs de Serbie ont eue sur la scène artistique. Parmi eux, en raison de son don, de l'authenticité de son savoir-faire artistique, mais aussi de son destin tragique, Sava Šumanović occupe la place d'honneur.

En organisant cette exposition, nous montrons encore une fois que notre art fait partie intégrante de la scène mondiale et que la culture serbe a toujours eu un rapport dynamique d'échange avec d'autres espaces culturels. C'est ainsi que nous avons enrichi et anobli notre culture, tout en offrant au monde le meilleur de notre patrimoine, hérité il y a des siècles. La présentation des artistes, des établissements et des organisations de Serbie sur la scène internationale et l'échange de contenus figurent parmi les priorités du ministère, tandis que le Centre culturel de Serbie à Paris est un maillon clé de la diplomatie culturelle de notre pays. Depuis un demi-siècle déjà, cette institution fait connaître au public parisien et français toute la richesse et la diversité de la culture serbe en bâtissant des ponts et en tissant des liens entre nos deux cultures et peuples.

Ce n'est pas un hasard si nous célébrons ce grand anniversaire en présentant les œuvres de Sava Šumanović. Entre ce grand peintre serbe et la ville qui a toujours été le

centre mondial de l'art, il existe, depuis plus d'un siècle, ou plutôt depuis 1919 – quand il y a exposé ses œuvres pour la première fois – un lien spécial et un amour mutuel. La capitale de la France a fourni au peintre serbe les thèmes et les motifs pour les toiles les plus importantes de son œuvre magistrale. En même temps, en fréquentant les artistes les plus influents de son époque et en collaborant avec eux, Sava Šumanović a rapporté dans sa patrie l'esprit d'une époque et a transmis ses impressions précieuses aux créateurs serbes. C'est grâce à cela que son influence sur l'art serbe dépasse les cadres de son savoir-faire pictural pour lequel il est le plus connu.

Je suis convaincue que cette exposition de tableaux et de dessins de Sava Šumanović renforcera la mémoire du public français sur l'un des plus grands artistes de la première moitié du XXe siècle et incitera de nouveau les amateurs d'art à tenter de pénétrer au cœur même de son génie. À cette occasion je remercie profondément la Galerie de la Matica srpska et la Collection commémorative de Pavle Beljanski d'avoir honoré ce grand anniversaire avec cette précieuse exposition, et le ministère de la Culture de la République de Serbie et le Centre culturel de Serbie à Paris d'avoir contribué à représenter notre pays et sa culture sous leur meilleur jour.

Maja Gojković
*vice-présidente du gouvernement
et ministre de la Culture de la République de Serbie*

50 година Културног центра Србије у Паризу

Велики јубилеји увек са собом носе захтев ретроспекције и пажљив однос према наслеђеном искуству и освојеним вредностима, али су и повод за иницирање простора нових изазова и инспирација. Прослављајући 50 година постојања Културног центра Србије у Паризу ми данас промишљамо његову будућност, али и носимо у себи сећање на оне који су били део дуге и богате историје овога места.

Културни центар Србије у Паризу основан је 1973. године, првобитно као Југословенски културно-информативни центар, са мисијом да француску и међународну јавност упознаје са културним и научним садржајима земље, с циљем да афирмише углед Југославије у свету. Шест година касније он се сели на своју данашњу адресу, у улицу Сен Мартин, где му је нова позиција, наспрам једног од највећих светских средишта савремене уметности, Центра „Жорж Помпиду“, омогућила престиж и изузетну видљивост на културној мапи Париза.

Пет деценија простор Културног центра био је домаћин хиљадама уметника и стваралаца, међу којима су нека од најзначајнијих имена наше уметничке сцене: Владимир Величковић, Милош Шобајић, Петар Омчикус, Коса Бокшан, Милан Коњовић, Љуба Поповић, Циле Маринковић, Бата Михаиловић, Љубинка Јовановић итд.

Данас је Културни центар у Паризу и даље отворен француској и европској публици и својим радом свако-

ме пружа прилику да открије богатство, разноликост и аутентичност српске културе и уметности.

У блиској сарадњи са уметницима, институцијама из Србије, Центар наставља да представља културно наслеђе наше земље, али и да дочекује и подржава савремене уметнике и младе таленте нудећи им простор за излагање и изражавање.

Најважнија мисија Центра и данас је јачање интеркултурног дијалога и промоција наших културних и уметничких садржаја у иностранству као и развој сарадње са француским и другим страним организацијама. Париз данас има 58 иностраних културних институција са свих континената, највише од свих градова на свету, а Културни центар Србије је један од оснивача Форума страних културних центара и института у Паризу (фр. FICER). Културни центар такође наставља традицију присуства у значајним париским престижним и познатим културним манифестацијама, као што су Џезиколорс, Недеља страних култура, и Светски дан музике.

Уз подршку државе Србије, брижљив избор уметника је приоритет и основ рада Центра и његове видљивости у свету. Министарство спољних послова и Министарство културе Републике Србије препознају отуда Центар као важан и изванредан простор подизања угледа Србије у свету и јачања јавне дипломатије.

У овом кратком свечаном тренутку, у односу на низ од 50 година постојања, тешко је, готово немогуће, чак и сублимирати, а не пропустити веома важне догађаје који су обележили рад Центра у ових пола века постојања и оставили неизбрисив траг у меморији стотина хиљада посетилаца и познавалаца уметности. Културни центар Србије у Паризу полако улази у педесет и прву годину свог постојања у граду уметности и светлости, а ми ћемо и даље, захваљујући њему имати онај леп осећај да смо део тог великог света.

Натали Бељански Поповић
директор Културног центра Србије у Паризу

Les 50 ans du Centre culturel de Serbie à Paris

Les grands anniversaires sont un appel à la rétrospection et au soin de notre rapport à l'expérience héritée et aux valeurs acquises, mais ils représentent aussi l'occasion d'explorer de nouveaux espaces de défis et d'inspirations. En célébrant les 50 ans du Centre culturel de Serbie à Paris aujourd'hui, nous réfléchissons à son avenir, tout en nous rappelant tous ceux qui font partie de la longue et riche histoire de cet endroit.

Le Centre culturel de Serbie à Paris a été fondé en 1973, tout d'abord sous le nom de Centre de culture et d'information de Yougoslavie, visant à promouvoir en France et à l'international les avancées artistiques et scientifiques du pays, dans le but de cultiver la réputation de Yougoslavie à l'échelle mondiale. Six ans plus tard, le Centre s'installe à son adresse actuelle, rue Saint-Martin. Ce nouvel emplacement, en face d'une des bases les plus importantes de l'art contemporain, le Centre Georges Pompidou, lui a permis d'augmenter sa visibilité et d'atteindre le prestige sur la scène culturelle parisienne.

Pendant cinq décennies, l'espace du Centre culturel a accueilli des milliers d'artistes et de créateurs, y compris les plus grands noms de notre scène artistique : Vladimir Veličković, Miloš Šobajić, Petar Omčikus, Kosa Bokšan, Milan Konjović, Ljuba Popović, Cile Marinković, Bata Mihailović, Ljubinka Jovanović etc.

Le Centre culturel à Paris est toujours ouvert au public français et européen et mène des activités permettant à chacun de découvrir la richesse, la diversité et l'authenticité de la culture et de l'art serbes.

En étroite collaboration avec les artistes et les institutions de Serbie, le Centre continue de présenter le patrimoine culturel de notre pays, mais aussi d'accueillir et de soutenir les artistes contemporains et les jeunes espoirs en leur offrant son espace pour exposer et pour s'exprimer.

Aujourd'hui encore, la mission principale du Centre est le renforcement du dialogue interculturel et la promotion de nos contenus culturels et artistiques à l'étranger, ainsi que le développement de la coopération avec les institutions françaises et internationales. Paris compte actuellement 58 instituts culturels étrangers en provenance de tous les continents, faisant d'elle la ville avec le plus grand nombre de centres culturels au monde, et le Centre culturel de Serbie est l'un des fondateurs du Forum des Instituts Culturels étrangers à Paris (FICEP). De plus, le Centre culturel perpétue la tradition de la participation à toutes les grandes et prestigieuses manifestations culturelles parisiennes, comme le festival Jazzycolors, la Semaine des cultures étrangères, et la Fête de la musique.

Avec le soutien de la République de Serbie, le choix méticuleux des artistes est au cœur des activités du Centre et une des raisons de sa visibilité dans le monde. Ainsi, le mi-

nistère des Affaires étrangères et le ministère de la Culture de la République de Serbie reconnaissent le Centre comme un espace d'importance et d'excellence dans l'élévation de la réputation de la Serbie dans le monde entier et dans le renforcement des relations diplomatiques.

Dans ce moment solennel et bref, comparé à ses 50 ans d'existence, il est difficile, voire impossible, de sublimer l'importance du Centre, sans laisser de côté des événements clés qui ont marqué son travail durant ce demi-siècle et qui ont laissé une trace indélébile dans la mémoire des centaines de milliers de visiteurs et de connaisseurs d'art. Le Centre culturel de Serbie à Paris entre dans sa cinquante-et-unième année d'existence dans la ville de l'art et de la lumière, et nous, grâce à lui, gardons en nous ce beau sentiment de faire partie de ce grand monde.

Natali Beljanski Popović
directrice du Centre culturel de Serbie à Paris